

A folytatásban

A nevelők, ahogy idejük engedte, dolgoztak a kis előadások létrehozásán. 2008. június 1-jén mentünk újra Dévára. Ez volt a gyermeknap: a szabadság, a játék, a buli napja – egy hatalmas villában (az udvaron színpaddal!), amit egy Svédországban élő magyar bocsátott a rendelkezésükre! És az idő remek.

Csetlő-botló, de rengeteg munkát felölélő bemutatókat láttunk. Utána a Mesélő kert című bábelőadást nézhették meg a gyerekek, majd a nevelőket mentesítve egész délután játszottunk velük. Végül ajándékot adtunk: egy bábokkal teli ládát (ún. Varázsládát) kaptak az otthon lakói. Nem kell mondanom, hogy mekkora volt az öröm!

Másnap a szászvárosi otthonban Érsek-Csanádi Gyöngyi bemutatta a Bolondos világ című darabot, melyben a Meseládikó összes bábját felhasználva alakítja, játssza el a történetet. (A Meseládikó a Varázsláda „kistestvére”, óvodások számára megfelelő méretű bábokkal, anyagokkal tele. Mindkét láda a www.alela.hu oldalon megtekinthető) A szászvárosi otthonba egy ilyet vittünk ajándékba.

A folytatás folytatása – címszavakban

2009-ben az Alela újabb pályázatot nyert a program folytatásához. Három új helyszínen jártunk, és játszottunk gyerekekkel, gyerekeknek: Szovátán, Parajdon és Nyárádremetén.

Áprilisban egy négynapos út (Zurbó Péter, Farkas Szilvia és én) szólt arról, hogy mindhárom helyen több foglalkozást tartottunk korosztályi bontásban: játékokat és tanítási drámaórát is!

Ugyanazt tapasztaltuk, mint az előző alkalommal, nagy örömmel vettek részt a gyerekek minden programban. Megosztották a gondolataikat, vitáztak, ötleteltek, véleményük volt! A nevelők azt mondták, ilyenek még nem is látták őket.

Májusban az Aranyszamar Színház (Érsek-Csanádi Gyöngyi vezetésével) két bábelőadást vitt Szovátára és Parajdra: a Mesélő kert című kétszemélyes darabot kicsiknek és a Sorsokk című, Arany balladákából összeállított előadást nagyoknak. (A színház előadásairól bővebben a www.aranyszamar.hu oldalon lehet olvasni.) Azt mesélték, hogy nagy volt a siker.

A program záróakkordjaként Mátyás Zoltán és Majoros Ági bábszínészek utaztak a Világszép Bóbiska című kétszemélyes darabjukkal a fenti otthonokba. A program ezzel zárult, de amennyiben új pályázati lehetőség adódik, folytatni szeretnénk!

A mérleg...

A folytatás azért nagyon fontos, mert ez a legtöbb, amit tehetünk: odavisszük azt, amihez értünk, amiről tudjuk, hogy fontos, amit hittel csinálunk, mert látjuk, hogy a gyerekeknek ez jó, kell. Többen is vannak, akik így gondolják, teszik ezt, mert mint mondták, rendszeresen jár ki színjátszással foglalkozó kolléganő, működik énekkar, egy debreceni fiatalember pedig visz filmeket és filmklubot tart. De még több kéne a művészeti tevékenységekből, hogy valóban ne csak szórakoztató, kikapcsoló unikum legyen egy-egy ilyen foglalkozás, hanem a fejlesztő hatás is érezhető legyen! Aki teheti, menjen!

És bár rengeteget dolgoztunk, sokat tettünk a mérleg egyik serpenyőjébe mégis úgy érzem, egyensúlyban van a mérleg. Amit én kaptam, életem egyik legnagyobb élménye volt. Ezért néha úgy érzem, a mérleg az ő javukra billen...

Arany tomahawk

Csabai Flóra

2009 nyarán került megrendezésre az első Játszószínházi⁵ táborunk Albertirsán, 6-8 éves gyerekek számára. A gyerekek fele a tanév folyamán részt vett kétszer 10 alkalommal drámajáték foglalkozásokon, a többieknek semmilyen drámás-színjátszós jártasságuk nem volt. A csoport életkorban és nemben is ve-

⁵ A Játszószínház a Kerekasztal, az első magyarországi színházi nevelési társulat 1992-től futó sorozata volt, amely lehetővé tette, hogy a foglalkozásokat megkedvelő gyerekek, fiatalok ne csak osztálykeretek között vehessenek részt színházi nevelési programokon, illetve többtanáros drámaórákon. A tanév során kéthetente tartott foglalkozások sok-sok fiatal számára váltak jelentős eseménnyé, személyesen fontossá. Népszerűek voltak a Játszószínház nyári táborai is – ezeket rendszeresen más-más településre vitte a színházi nevelés hazai úttörő csapata. A programsorozat elnevezése egyik kedves játszótársunktól származik, *Pozsár Piroskától* (aki hamarosan kétférfes családanya lesz). És a Kerekasztaltól vette át *Gabnai Katalin*, aki egyfajta tevékenység, továbbá egyidőben egy tantárgy elnevezéseként is alkalmazta az általa szervezett drámapedagógia szakirányú továbbképzéseken. Attól függetlenül, hogy szerzőnk és munkatársai részéről az elnevezés átvétele tudatos volt vagy sem, öröm, ha a Játszószínház újabb és újabb metamorfózisaiban működik, ha újabb feltámadása élményt jelent gyerekeknek és felnőttek egyaránt. (K. L.)

gyes volt, ez nem mindig könnyítette meg a játékvezetők dolgát. Öt napon keresztül dolgoztunk együtt, a tábori program minden elemét egy indián törzs életének kontextusába ágyazva. A három játékvezető: *Erdeélyi Boróka* tanító, *Gér Nóra* óvónő és *B. Csabai Flóra* drámapedagógus.

Elmélyült munka a játszószínházi foglalkozáson. *Csabai Flóra felvétele*

Minden reggel bemelegítő játékokkal kezdtünk, melyek zöme „A” típusú drámajáték volt. Ezeket megpróbáltuk „indiánosra” átalakítani. Lazító, hangulatébresztő, koncentrációs céllal játszottuk őket 25-30 percben.

Tízórai után kezdődött az Arany tomahawk című komplex drámaóra részeinek feldolgozása. Nem tudtunk mindig a vázlat szerinti osztásban haladni, de összességében az öt nap elegendő volt a részletes feldolgozáshoz. A foglalkozások 60-80 percesek voltak, gyakran kellett közbeiktatni mozgásos, lazító elemeket a gyerekek életkora és a hőség miatt.

Közös ebéd és egy óras szabad futkosás után (ezt az időt a játékvezetők az előkészületekre fordították) nekiláttunk különböző technikákkal a témához kapcsolódó tárgyakat készíteni. Ezeket úgy igyekeztünk kitalálni, hogy minél kevesebb (és olcsóbb) alapanyagból megvalósíthatók legyenek: színes kartonok, krepp-papír, barkács-filc, hurkapálca és néhány színes toll, csillogó flitterek, fonalmaradékok, lapos kavi-csok – ezek megtalálhatók minden óvoda, iskola háza táján.

Egyik délután kirándulást iktattunk a programba: egy közeli tanyára látogattunk, ahol lovakat és más háziállatokat is láthattak a gyerekek – közelről. A tulajdonos érdekes dolgokat mesélt a lovakról, emellett a gyerekek előzetes gyűjtésének bemutatására is itt került sor. Képeket, könyveket hoztak, amelyekből sokat megtudtunk az indiánok életéről, gondolkodásmódjáról, hitvilágáról.

Bár a szervezőkor kihangsúlyoztunk, hogy a tábor – nevével ellentétben – nem színjátékos, a szülők mégis igényeltek valamiféle bemutatót. Így az utolsó nap estéjére tábortűzet szerveztünk, ahol a három indián családban dolgozó gyerekek bemutattak egy-egy általuk kidolgozott jelenetet, amelyek a foglalkozások alatt születtek. Felolvastuk az írásos anyagokat is, végül pedig a gyerekek felöltötték a hét során készített ruhájukat, fejdíszüket, kezükbe vették a tomahawkjukat, majd varázsköveiket és a hangszereiket csörgetve felvonultak a szülők előtt. Végül személyre szóló emléklapokat adtunk át nekik, mi pedig sok-sok hálás, mosolygó arcot kaptunk cserébe.

Egy kérdés gyakran hangzott el: Mi lesz a jövő évi tábor témája? Úgy érzem, ez a legnagyobb dicséret.

Kontextusépítés

(a törzs)

1. Belső képek

Egy kép fogadja a játzókat, rajta indiánok tábora látható. Magnórol dobszó hallatszik.

Megkérjük őket, hogy csukott szemmel képzeljenek el egy képet magukban a törzs életéből. Kis idő múlva lehalkítjuk a zenét. Néhányan mondják el, mit láttak!

2. Kellékhasználat

Székekből, pokrócokból, lepedőkből állítsuk fel a tipiket, a jellegzetes sziú sátrakat! Közben mindinkább többes szám második személyben kezdünk beszélni a mi törzsünkről, a mi sátrainkról stb.

3. Csoportalakítás

A sziúk családjaikkal éltek a tipikben. Fialok, idősek, harcosok, asszonyok egyaránt.

„Hogy megtudjátok, ki melyik családhoz tartozik, el kell haladnotok a törzsfőnök előtt, aki a családokat talizmánját akasztja a nyakatokba!” (3 családot alkotunk jelek segítségével)

4. Szerepbelépés

A családok felkészülés után bemutatkoznak. Elmondják, milyen korú és nemű tagjaik vannak. (Kössük ki, hogy a legfiatalabb családtag se legyen 10 évesnél fiatalabb. A családhoz tartozó kisebb gyerekekről csak szóban számoljanak be.)

5. Állóképek

Minden család mutasson egy képet a mindennapi életükből! A többi csoport KÉPALÁÍRÁST készít hozzá, majd a tabló megmozdul. Ekkor lehet módosítani a címet. A tanár és a nézők kérdésekkel segíthetik a szerep megformálását.

6. Gyűlés

A tanár Fekete Bölény törzsfőnök szerepében, a gyerekek az előző családok tagjaiként vesznek részt a törzsi megbeszélésen.

A törzsfőnök elmondja, hogy fogytán van a hús, kemény, hideg tél vár rájuk, ezért a tél előtti nagy vadászatra kell felkészülniük. Ez az utolsó lehetőség, hogy húst szerezzenek.

(Derüljön ki, hogy a törzsfőnök határozott, a törzs érdekét tartja szem előtt. A törzsnek vízre, fára és húsról van szüksége; szerepből kérdezve tudatosítsa, hogy miért. Mutassa be, utaljon rá, hogy a törzs legfontosabb talizmánja egy arany tomahawk.)

A gyűlés végén megkéri a népet, hogy járják el közösen azt a táncot, amellyel a jó szerencsét vonhatják magukhoz az útra.

7. Rítus

A szerencsehívó tánc kitalálása, ritmushangszerekkel kísért előadása.

Kontextusépítés

(törvények)

Színházi jelenet (több tanár esetén)

Mit jelent a törzs életében a tomahawk? Mikor kerül veszélybe a birtoklása? Hogyan tiszteli a nép? A szomszéd törzsek is bírnak valamilyen talizmánt, egymáséit kölcsönösen elismerik, tiszteletben tartják.

1. Ötlebörze

Ahhoz, hogy a törzs megéljen, működni tudjon, szükség van valamiféle szabályozásra.

Alkossuk meg a sziúk törvénykönyvét! (ld. hozzá az Indián tízparancsolatot!)

(A törvényeket foglaljuk írásba a későbbiek miatt! Legyen benne a törvényszegés büntetése is, illetve a tomahawk helyére, őrzésére, esetleges eltűnésére vonatkozó tennivalók is!)

2. Kiscsoportos munka

A sziúk nem ismerték az írást, de nagyon jó emlékezetük volt, hosszú történeteket is meg tudtak jegyezni, szinte szóról szóra. Hallgassunk meg egy-egy történetet a múltból, melyet máig mesélnek utódaiknak!

(A történet közös kitalálása, amelyet az egyik csoporttag leír. Mialatt felolvassa, a többiek le is játszanak belőle részeket. A történet példa legyen: dicsőség, vagy vereség, megmenekülés, olyan, amelyből az utódok megtanulhatnak valamit.)

Az előző napi családok szerinti csoportokban dolgozunk; a család valamely tagja vagy őse részese volt a tettnek. A bemutatás során más emberek szerepét is felveszik a játszók.)

3. Szobrok

Párokban kell a felsorolt tulajdonságokra szobrot alkotni úgy, hogy a címet csak a szobrászok tudják. Végül a szobrok kitalálják, hogy ők, maguk milyen tulajdonságot mutatnak be (*pl. parancsoló, gondoskodó, kétségbeesett, tanácstalan, bátor, bosszús, töprengő, aggódó*). Később cserélnek.

4. Szerep a falon

A bemutatott tulajdonságok közül melyek azok, amelyek egy jó törzsfőnököt jellemeznek? (Magyarázzuk meg a szavakat, ha szükséges, próbáljuk az indiános kontextusba visszahelyezni, ha a szobrászjáték során inkább mai képeket láttunk!)

Fekete Bölény ezek közül és ezeken kívül milyen tulajdonságokkal bír? Tudjuk róla, hogy jó néhány éve ő vezeti a törzset, amely ezalatt virágzásnak indult: kevesebbet háborúzunk, nem éhezünk, boldogok az emberek.

5. Állóképsor vagy némajáték

Miért kapta a törzsfőnök a Fekete Bölény nevet?

Melléklet

INDIÁN TÍZPARANC SOLAT⁶

Gondoskodj a Földről, és tiszteld minden lakóját!

Maradj hű a Nagy Szellemhez!

Mutass tiszteletet embertársaid iránt!

Dolgozz az egész emberiségért!

Segíts és szeress, ahol szükséges!

Tedd azt, amit jónak gondolsz!

Gondoskodj tested és lelked jólétéről!

Erőd egy részét fordítsd a világ jobbítására!

Légy mindig igazságos és tisztességes!

Vállald tetteid következményeit!

TÖRVÉNYEINK

Tiszteld indiántársaidat és vigyázz mindenre!

Tarts hetente egy pihenőnapot!

Mindig, mindenkinek mondj igazat! A hazugot elkergetjük a faluból!

Senki ne vegye el a másét, csak ha odaadják neki!

A harcosok ne hagyják cserben egymást!

Óvd és védj az egész törzset! Az öregekre és gyerekekre mindig vigyázni kell!

Az arany tomahawkot tiszteld, és vigyázz rá!

Bonyodalom

(az arany tomahawknak nyoma vész)

1. Egész csoportos állókép

A sziúk és homalkók területeit egy tiszta vizű folyó választja el egymástól. Mutassuk be, hogy milyen tevékenységek kapcsolódnak ehhez a helyhez? Miért fontos ez a törzs életében?

2. Tükörjáték

A homalkók – akikkel ugyan nem állunk háborúban, de barátoknak sem neveznénk őket – életében is éppen ilyen nagy jelentősége van ugyanennek a folyónak.

⁶ Forrás: www.dakota.sk (<http://href.hu/x/b6lj>) – *A szerk.*

Párokban dolgozva végezzünk a vízhez kapcsolódó tevékenységeket – egymás tükörképeként! (Fordítsunk figyelmet az arcjátékra is!)

3. Zárt végű jelenet

„Ugyan nem állunk háborúban, de barátoknak sem neveznénk őket”. Vajon miért? Mi lehet az oka a távolságtartásnak? Játsszuk el, mi történhetett a két törzs között! Tudjuk, hogy az utolsó mondat, ami a homalkó törzsfőnök szájából elhangzott, így szólt: „Jobban teszitek, ha nem léptek többé a földünkre!”

4. Egész csoportos improvizáció

A törzs a másnapi vadászatra készülvén összegyűlik a törzsfőnök sátrában, hogy megbeszéljék a teendőket. Csendesen beszélgetnek, tervezgetik az állatok becserkészését, amikor egy ör beszalad a sátorba a hírral, hogy az arany tomahawk eltűnt a varázsló sátrából.

(Néhány percig hagyjuk a játsszókat szerepből reagálni a hírre!)

5. Színházi jelenet

A varázsló lázálma, melyből kiderül, hogy elvesztettük a Nagy Szellem bizalmát a homalkókkal való rossz viszonyunk miatt. Amíg nem bizonyítjuk próbák kiállításával a bátorságunkat, rátermetségünket és a békülési szándékunkat, nem lehet nálunk a talizmán, amely védi a törzsünket, egyben szerencsénk záloga.

6. Gyűlés beépített szereplő(k)vel

Szerepben maradván a vénektől kérünk tanácsot. (A tanár az előző hírhozó szerepében, a vének beépítettek.) Mit, tegyünk most? Vállaljuk-e a megpróbáltatást? Szükségünk van-e egyáltalán a tomahawkra? Tudnánk-e együttműködni a homalkókkal? Ki akarunk-e velük békülni? Mivel vehetnénk rá őket, hiszen látni se akarnak minket? Ki miben jó? Mi kell ahhoz, hogy a próbákat teljesíteni tudjuk?

(A vének ördög ügyvédjeként terelgetik a játsszókat, minél több lehetőség végiggondolására.)

Egy tanáros óra esetén a gyűlést a tanár vezeti, Fekete Bölény szerepében. A törzsfőnök a próbákon nem fog részt venni, ő közvetíti a nagy szellem és a törzs között.

7. Következmények vizsgálata

Mi változna az életünkben, ha nem tennének meg mindent azért, hogy visszakapjuk a tomahawkot?

8. Álomkép

A törzs tagjai kimerülten, aggódva tértek nyugovóra. Néhányuknak fücsa álmuk volt aznap éjjel.

Két csoportban dolgozva mutassunk be egy-egy ilyen álmot! Az egyik csoport némajátékkal mutassa be, a másik találja ki, milyen hangok kísérték azt! (A két csoport egymástól függetlenül dolgozik, nem a némajátékra kell a hangaláfestést kidolgozni!)

9. Belső hangok

Gyűjtsük össze az érveket, hogy mi szól a békülés mellett és mi ellene! A varázsló sátra elé állva szerepből mondjuk ki hangosan a gondolatainkat. Többször is oda lehet menni, és az előző ellentétét is kimondhatja ugyanaz a játsszó.

IV. Próbák

(összefogás a homalkókkal)

1. Gyógynövények

A játsszóknak meg kell találniuk minél több gyógynövény képét, melyeket előzőleg rejtünk el a teremben (udvaron). Mindenki egyénileg keres, de összesítéskor családonként meg kell lennie legalább 30 képnek. A próba csak ekkor tekinthető sikeresnek.

2. Útjelző

A tanár egyik kezében egy tiszta vízzel teli poharat tart, míg a másik kezében lévő pohárban ecet van. A tiszta vizet tartó oldala mellett van a forrás, a másik keze mellett a hazafelé vezető út van. A gyerekek nem tudják, melyikben van a víz, illetve az ecet. A tanár egyenként hívja a gyerekeket, akik hangosan megmondják, hogy haza szeretnének-e menni, vagy szomjasak, és a forrást keresik. Odamennek mindkét pohárhoz, beleszagolnak, és elindulnak az egyik irányba. Ha helyesen döntöttek, ott maradhatnak, ha nem, kiesnek a játékból. (Ha a csoport 90%-a helyesen oldotta meg, a próba sikeres.)

3. Számoljunk együtt

A csoport körben ül. A cél, hogy elszámoljanak egyesével növekvő sorrendben addig, ahányan a csoportban vannak. Az a nehézség, hogy nem beszélheti meg a csoport előre, hogy melyik számot ki mondja, nem jelezhetnek egymásnak a megszólalás előtt. Mindenki csak egyszer szólhat meg, vagyis csak egy számot mondhat. Ha ketten vagy többen szólalnak meg egyszerre, akkor előről kezdődik a számolás, mindaddig, míg nem sikerül úgy elmondani a számsort, hogy minden számot csak egy ember mond és mindenki csak egyszer szólal meg.

4. Mocsárjárás

A játék célja, hogy minden gyerek jusson át egy képzeletbeli mocsáron úgy, hogy a lába ne érjen bele a „mocsár vizébe” (vagyis a talajra), mert akkor az lehúzhatja őt a mélybe. Két újságpapírt kap minden gyerek, s oly módon tud előre haladni, hogy először rálép az egyikre, majd a másikat maga elé helyezi és átlép rá. Az üresen maradt papírt újra maga elé helyezi, és ismét átlép rá.

A játék nehezíthető különféle akadályokkal (ezeket fának, bokroknak, alvó állatoknak stb. nevezhetjük el), amelyeket a játék során ki kell kerülni. Még nehezebb a játék, ha a játékosok egyszerre többen, esetleg teljesen egyszerre indulnak útnak. Ilyenkor még egymásra is figyelniük kell. Az újságpapír méretének változtatásával is nehezíthető az átkelés.

5. Forró szék

Meg kell győznünk a homalkó törzsfőnököt, hogy fogadják a békülésünket. Előtte találjuk ki, hogy mi mit ajánlunk föl a közeledés érdekében (a gyerekek által kitalált történeteket alapul véve).

V. Békülés

(élet békében)

Némajáték + gondolatkövetés

Az egész törzs összegyűlik, amikor az arany tomahawkot ünnepélyesen visszahelyezik a varázsló sátrába. (A tanár a törzsfőnök szerepében.) Akire a törzsfőnök rámutat, kimondhatja, mi jár a fejében e fontos esemény kapcsán.

Stílusváltás

Beszámoló a békülésről a homalkók, a sziúk és az (anakronisztikus megoldásként) valamelyik magyar kereskedelmi tévé híradójának nézőpontjából.

Reflektálás – jelenetek

Volt-e olyan esemény a későbbiekben, amikor úgy érezték, hogy nem volt jó döntés kibékülni a homalkókkal? Történt-e valami olyan esemény, amikor örültek annak, hogy kibékültek velük?

Mi vagy ők?

Vatai Éva

I. Az órát megelőző elméleti szakaszban⁷

- *többekkel megnéztük Tarantino Becstelen brigantyk című filmjét, a többieknek pedig odaadtam azt a szöveget, amely LaPadite, francia tejtermelő és Hans Landa, náci tiszt párbeszédét tartalmazza;*
- *a fiatalok rendelkeznek általános civilizációs ismeretekkel a II. világháború Franciaországot érintő eseményeiről, Charles de Gaulle beszédéről, az ellenálló mozgalomról, de még történelemből nem tanulták ezt az időszakot.*

II. Ténamejelölés, beszélgetés: a besúgás

A fogalom meghatározása: az egyén vagy egy csoport besúgását egy besúgó vagy egy besúgó kisebbség hajtja végre, hogy ez által haszonra tegyen szert, meggazdagodjon, megszerezze más javait, vagy (rossz-

⁷ A Színház-Dráma-Nevelés programjának részét képező, azonos című foglalkozás vázlata a szerző módszertani jegyzetével. (A szerk.)